

Orientering om høringen på gudstjenestereformen på bakgrunn av høringene og høringsutvalgene

*Ved Paul Erik Wirgenes, avdelingsdirektør i Kirkerådet
Tønsberg, 17. november 2009*

Gudstjenestereformen har vært behandlet en rekke ganger siden Ungdommens kirkemøte hadde gudstjenesten oppe som sak i 2001 og 2003. Kirkerådet behandlet saken første gang september 2003. På bakgrunn av drøfting på Kirkemøtet i 2003 oppnevnte Kirkerådet ny Nemnd for gudstjenesteliv (NFG) med hovedoppgaven å lede arbeidet med fornyelsen av gudstjenesten. Det ble tidlig definert tre hoveddeler i dette arbeidet og lagt føringer for dette fremdriften.

Våren 2008 behandlet Kirkerådet NFG's forslag og sendte dette på høring.

Det som har vært ute på høring er:

- 1) Ny gudstjenesteliturg med ny dåpsliturgi
- 2) Ny liturgisk musikk (høringsfrist 1. desember 2009)
- 3) Nye tekstrekker
- 4) Ny salmebok.

Ulike menigheter har fått særlige ansvar for utprøving av ulike deler av materialet. Kirkerådet vedtok i november 2008 å utvide høringsfristen til 15. september 2009. Det er lagt til rette for en grundig bearbeiding av høringsmaterialet. Det er lagt opp til to dagskonsultasjoner med bispemøtet, den første av disse ble avholdt 30. oktober. Det er etablert to høringsutvalg for å ha en bred gjennomgang av høringsmaterialet og gi råd for den videre behandling av dette materialet. På denne bakgrunn vil direktør legge frem forslag til behandling på Kirkerådets møter vår/sommer 2010.

Høringsutvalgene har hatt sine første arbeidsuker i november. Høringsmaterialet er omfattende. Dette er samlet og tilrettelagt for bearbeiding.

Høringsmaterialet reiser en rekke store spørsmål og tidsrammen for ferdigstillelse av materialet for vedtaksfasen i 2010 er knappe.

1. Høring på ny salmebok

1.1 Utgangspunkt/bakgrunn:

NoS 85, ble nytutt med liturgi og Bønnebok i 2001 samt Salmer 1997.

Kort om prosessen:

- Opprettelsen av salmebokkomite i oppstarten av reformen, 2004
- Salmebokanbefaling fra salmeutvalget til NFG så til KR (Sak 50/05)
- Vedtak enstemmig: Ny salmebok i to bind, beskrevet premiss og kjennetegn.
- Kjernesalmebok med varighet til neste hovedreform, bind to med kortere varighet.

- Ny to binds salmebok ble beskrevet i skriftelig orientering til Kirkemøtet 05 (4.2/05). Premisset er lagt til grunn for utviklingsarbeidet.

Vedtakene resulterte i en svært omfattende salmedugnad og det har vært vurdert mange tusen salmer i prosessen frem til forslaget med en ny salmebok i to bind. I det utsendte materialet beholdes i overkant 600 antall salmer fra NoS,- hvilket er noe mer enn den kjernesalmebok som ble beskrevet i Sak 50/05

1.2. Tolkning av hørings svar på hovedspørsmål 1

Det er levert 92 hørings svar i det digitale søknadsverktøyet samt en rekke tilleggsuttalelser. Salmebokforslaget har også vært gjenstand for en bred offentlig debatt. Høringsdokumentene hadde den vedtatte modellen som utgangspunkt og ba ikke høringsinstansene ta stilling til ulike modeller, men ba innledningsvis om høringsinstansenes samlede vurdering av enighet/eller uenighet i forhold til modellen som var sendt på høring.

Høringen innledet med Hovedspørsmål 1:

Den nye salmeboken skal utgis i to bind (en kjernesalmebok og en tilleggsbok), Er dere enige eller uenige i dette?

Totalt svarte 52% ”enig” til dette. I det utdypende tekstfeltet gis det begrunnelser som tilsier at langt flere er uenig i det fremlagte forslaget. F eks: ”Vi er for to bind, men forutsetter at NoS videreføres som hovedsalmebok”, eller ”vi er for to bind, men ikke nå osv.”

Mange har brukt tekstfeltene til å beskrive sitt primære ønske.

Høringen oppfordret ikke til dette og høringsmaterialet gjenspeiler ingen skisse/utredning av alternativer.

Ut fra lesningen av hørings svarene kan svarene forsiktig grupperes innenfor noen antydde grupper som overlapper hverandre.

Støtter i hovedsak forslaget, ny salmebok i to bind	Ca 20-25%
Enig i to bind – men ikke nå. Skyve det lengre frem i tid	Dette er de mest nevnte alternativene i hørings svarene. De vil være et naturlig utgangspunkt for det videre arbeidet.
Vil ha én ny salmebok i ett bind.	
Vil videreføre NoS og utvikle nytt tillegg	
Vil videreføre NoS og S97 og så en tredje bok	
Mindre bind 1 og stor database (mange flere nevner database knyttet til ulike alternativer)	

1.3. Høringsinstansenes kritiske kommentarer knyttet til hovedspørsmål 1

- Endringene i NoS er for få til å forsvare ny kjernesalmebok (forslaget avviker noe fra prinsippet)
- Oppsettet skaper ”A- og B-bok”

- Uenig i utvalget av salmer, både kvalitet, kvantitet og forståelse av hva en salme er
- Teologisk kritikk av utvalget av nye salmer
- Uenighet i forhold til fordelingen i de to bind.
- Det er for mange endringer som kommer samtidig. ”Vi drukner i reformer”
- U hensiktsmessig med to nye bøker samtidig
- U hensiktsmessig med to bøker (pluss utskrevet normalordning for den enkelte gudstjeneste)
- Økonomi
- Overgang fra bok til nett. (Dels hensiktsmessig, dels størrelse, dels jevnlig tilflyt av nytt stoff, dels del av pågående digitalisering av samfunnet, dels miljø mm)

1.4 Høringene og alternative utgivelsesmodeller

Høringen gir et vell av innspill til et videre arbeid med salmebok/bøker . Høringen er basert på utsendt materiale og den gir viktige innspill til mulige alternativer. Høringen kan ikke leses som et statistisk grunnlag for alternative utgivelsesmodeller.

På denne bakgrunnen ser Kirkerådets sekretariat at det ikke er grunnlag for å fremme sak om ny salmebok i to bind til Kirkemøtet i 2010. Dette reises som sak til Kirkerådets møte i mars.

Høringsutvalget har pekt på tre alternative utviklingsmodeller for ny salmebok.

I Tobinds-modellen til behandling på KM 2012 (Det fremlagte forslaget med utsettelse)

II ”Mens vi venter” – en foreløpig bok med nytt stoff
Enten i form av et opptrykk av Salmebok 2008
Eller rask utarbeidelse av et tillegg til behandling på KM 2010
Ny salmebok i to bind (ca 2015)

III Ny salmebok i bare ett bind, utarbeidet snarest mulig, om mulig også database.

Flere alternativer kan tenkes og bør utredes.

Det er utarbeidet et omfattende salmemateriale og høringen gir godt grunnlag for en ny gjennomtenkning av alternative utgivelsesmodeller for ny salmebok/bøker. Ulike alternativer må uttegnes og konsekvensutredes. Det arbeides også med konsekvenser av dette i relasjon til de inngåtte avtaler.

2. Høring på tekstboken

2.1 Høringsmaterialet

- Det er levert inn 62 elektroniske høringssvar.
- Det er i tillegg levert inn 12 høringssvar utenom det elektroniske verktøyet.

2.2 Inngangsmerknader

- Det er et gjennomgående trekk at mange av spørsmålene har en stor gruppe med ”ikke tatt stilling” svar. Dette gjelder særlig i svarene fra høringsmenigheter og ”andre”.
- Det mangler høringssvar fra tre bispedømmer og fra deres biskoper. Det gjelder Tunsberg, Agder og Nord-Hålogaland.
- Det er påfallende få svar – og av dem igjen få – som går i dybden i materialet. Noen dyptgående og grundige høringssvar gir viktige innspill for den videre bearbeidingen av materialet.
- Det er svært få – ingen – som har prøvd ut vesentlig av materialet og som gir begrunnede høringssvar ut fra bred utprøving.

2.3 Hovedproblemstillinger

- Det er bred støtte til å gå tilbake til tre tekst rekker
- Det er bred støtte for å holde på en såkalt nordisk tekstrekke (med norsk karakter).
- Det er prinsipiell bred støtte for innføring av poetisk tekst og fortellingstekst – samtidig som dette reiser flere store problemstillinger. Blant annet i forståelsen av hva en fortellingstekst er.

2.4 Kritiske problemstillinger:

- 2.4.1 Kvalitetssikring med avgrensning, dubletter etc
- 2.4.2 Bortfallet av lesningen av poetiske tekster.
- 2.4.3 Tekster som er falt ut eller ikke er inne i nåværende rekker
- 2.4.4 Fordeling av tekster i bibelens bøker
- 2.4.5 Gruppering av tekstene i pinsetiden
- 2.4.6 Bredden i livstemaer, behov for en diakonifaglig gjennomgang av forslaget
- 2.4.7 Søndager som flyttes og blir borte

Høringsutvalget gikk gjennom høringene og det arbeidet som er i gang i forhold til de enkelte punktene. Høringsutvalget har identifisert en rekke utfordringer og det tas sikte på å levere et bearbeidet forslag til vedtaksfasen 2010.

3. Høring på liturgi

3.1. Statistiske data

Høringssvarene er både kvantitative og kvalitative. Det har vært mange lesere involvert i systematiseringen av dette store materialet.

Høringsutvalget for liturgi hadde sin første arbeidsuke 9.-13.november 2009 og har gitt retning for den videre bearbeiding av forslaget. Høringsutvalget har sin andre arbeidsuke den 3.uken i januar 2010.

3.2 Korte kommentarer om hovedpunkter i høringen:

3.2.1 Innledning og hovedpunkter.

a) Det var ikke høringsspørsmål til rubrikkene og innledningsdelen. De innspillene som har kommet, sammen med høringsutvalgets og sekretariatets vurdering av dette, tilsier at innledningsdelene må gås grundig igjennom og nyskrives.

b) Det er bred støtte til den grunnleggende visjon som er lagt for gudstjenesten. Det er derimot en rekke kritiske vurderinger i hvorvidt forslaget preges av disse visjonene.

De kritiske kommentarene går på:

- beskrivelsen av gudstjenesten er i for stor grad antropologisk. Utfordrende deler av møtet med den hellige Gud blir i for stor grad nedtonet slik at møtet blir for ensidig fellesskapsbekreftende. Det kreves en tydeligere antropologi og soteriologi.
- Mange forsøksmenigheter understreker at det er ressurskrevende å planlegge og gjennomføre gudstjenester ut fra forslaget metodikk. Reformen berører alle stillingstyper og det frivillige arbeidet. Et stort flertall av høringsmenighetene rapporterte om økt timebruk. Mange kommenterer at samtidigheten i store reformer er utfordrende.
- Det er usikkerhet om hvorvidt visjonen og forslaget svarer til de behov og bestillinger som ble reist tidlig i prosessen
- Skapelsesteologiske motiver styrkes på bekostning av frelsesteologiske motiver
- Kjerneverdiene (fleksibilitet, involvering og stedegengjøring) får god støtte men det understrekes at det er behov for å balansere disse i forhold til begreper som gjenkjennelighet med mer, og det understrekes at fleksibiliteten som ligger i forslaget er for stor. (Møre: Her er et synspunkt som uttrykker det som mange står for:
”Vi kan dele ønsket om større rom for variasjon, men åpninga for variasjon og ”stadeigengjering” er så stor at det **kan** gjere gudstenestedeltakarar framande for gudstenesta, ikkje minst dei som ikkje deltek så ofte i gudsteneste, og redusere verdien av gudsteneste som ”trua sin skule”).

3.2.2 Gudstjenestens enkeltdeler

Høringsmaterialet peker på at de foreslåtte tekstene er av variabel kvalitet både teologisk og språklig. Samlet må språket i forslaget gås grundig gjennom og til dels nyskrives.

Det er bred støtte til inndelingen av gudstjenesten i: Samling, Ordet, Bønnen, Nattverden, Sendelsen. Høringen anbefaler å kutte antall valgmuligheter på de fleste ledd. Forbønnen er det punkt hvor høringen tydeligst understreker behovet for valgmuligheter og menighetens egen utvikling av bønner.

Høringen fremhever en særlig kritisk holdning til å ha mange alternativer i nattverds og dåpsliturgien.

Dåpsliturgien anses for å være den mest uferdige av liturgiene som har vært på høring. I sekretariatets oppsummering heter det bl.a.:

- Det er brei støtte til å ta med skapingsteologien inn i dåpsliturgien, og det er stor semje om at dette ikkje er gjort på tilfredstillande måte.
- Det er brei semje om at antropologien og uttrykka for dåp som frelse må endrast.

- Det er brei støtte for å holde på den føreslegne strukturen, men det er uklårt kva som ligger i dette omgrepet. Dette slår inn i spørsmålet om flytting av dåpsbodet og m.o.t. plasseringa av barneevangeliet.

3.2.3 Liste over øvrige hovedutfordringer fra høringsutvalget

Antropologi: Det er behov for å utarbeide et dokument som utfyller den teologiske grunnlagstenkningen.

Tekster: Det er behov for å gjennomarbeide de fleste tekster. Dette er antagelig noe mer omfattende en språkvask – Høringsutvalget ber om at det gjennomtenkes om noen skal spørres om en ny gjennomskrivning av liturgien som sådan.

Stedegen/gjenkjennelse: I hvor stor grad skal gudstjenestene være gjenkjennelige.

Avgjørelsesmyndighet: Det er viktig at det gjøres tydeligere hvem som har avgjørelsesmyndighet på de enkelte ledd av gudstjenesten.

Kjønnsinkluderende språk: Særlig i inngangsord og nattverdliturgi.

Samlingsdelen Ny gjennomgang av rytmen og forståelsen av samlingsbønnen.

Nyutvikling av dagens bønn i tilknytning til innledningen av ordets del (tidligere ”kollektbønn”)

Plassering i rommet: Det er ikke ferdig drøftet bruken av fremskutt alter, og særlig det opprinnelige alters status i den forbindelse.

Nattverd: Gjennomarbeides. Det er foreslått av tilsigelsesordene blir obligatoriske, og ikke i for mange former.

Rubrikker og innledningstekster må nyskrives

3.3. Høringsutvalget

Høringsutvalget har gått gjennom hovedgudstjenesten som helhet og kommet med anbefalinger til sekretariatet på alle de forskjellige hovedfeltene. Kirkerådet vil arbeide med disse frem til ny samling i høringsutvalget i januar med sikte på å ferdigstille saksdokument til Kirkerådets møte i mars.

3.4. Prosess videre - 2010

- Det er lagt opp til nye møter i høringsutvalgene i uke 3 (liturgi) og uke 4 (salmebok)
- Kirkerådets administrasjon møte med Bispemøtet i uke 6.
- Kirkerådet møte mars (uke 10)
- Bispemøtet uke 12
- Kirkerådet møte uke 21
- Bispemøtet uke 24
- Kirkemøtet uke 46.